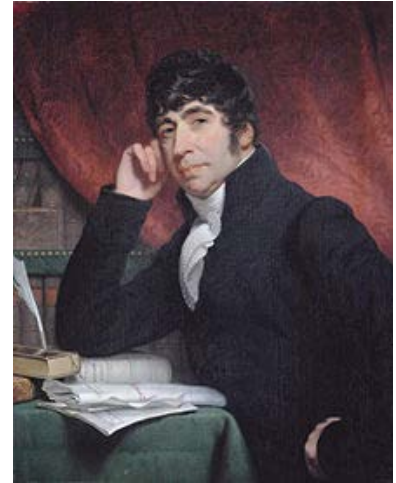

Wie was ook alweer Willem Bilderdijk?

- door Dirk Goes -

Schaakvereniging Amsterdam West speelt in het Bilderdijkpark, dat is genoemd naar de dichter Willem Bilderdijk. Hij is de naamgever van straten en lanen in uiteenlopende Nederlandse steden als Amsterdam, Utrecht, Alkmaar, Rotterdam, Den Haag, Eindhoven en Amersfoort, terwijl zich in Uithoorn een Bilderdijkhof bevindt, waar, o toeval, schaakvereniging De Amstel is gehuisvest. Maar wie was ook alweer Willem Bilderdijk?

Willem Bilderdijk werd geboren op 7 september 1756 aan de Westermarkt te Amsterdam. Op vijfjarige leeftijd ging een buurjongen op zijn linkervoet staan, waardoor hij een wond opliep, die slecht werd behandeld. Als gevolg hiervan kreeg hij last van een hardnekkige ontsteking aan het beenvlies, die hem de rest van zijn jeugd aan huis kluisterde. Uit verveling dook hij in de studieboeken en bleek al snel een wonderkind want hij vergaarde in recordtempo een grote kennis in uiteenlopende gebieden als geschiedenis, taal, filosofie, theologie en wiskunde. Hij wilde als dichter door het leven gaan, maar zijn strenge vader, die belastinginspecteur was, wilde daar niets van weten en hij werd als boekhouder te werk gesteld op zijn kantoor. In 1780 begon Bilderdijk aan de universiteit van Leiden aan een studie rechten, die hij al na twee jaar had afgerond. Vanaf 1782 vestigde hij zich als advocaat te Den Haag.

Willem Bilderdijk

Bilderdijk was gefascineerd door de dood en ging als zodanig geheel mee in de toenmalige tijdgeest, de romantiek, die aan het eind van de 18^e eeuw populair was in intellectuele kringen. De dood speelde ook een grote rol in zijn persoonlijk leven. In totaal kreeg hij tien kinderen, van wie er negen jong stierven, en dan tel ik de vele miskramen nog maar niet mee. Kindersterfte kwam destijds wel vaker voor, maar negen van de tien Het lijden moet bovenmenselijk zijn geweest.

Door rampspoed getekend speelden melancholie en een welhaast wanhopig doodsverlangen een prominente rol in zijn gedichten. Ter illustratie twee regels uit zijn gedicht 'Afscheid':

*'k Lag in mijn wieg' alreeds met natbeschreide wangen
In 't dorsten naar de dood te smachten van 't verlangen*

Bilderdijk was een uitzonderlijk productief dichter. Van hem zijn zo'n 300.000 versregels bekend. Vanwege zijn hoge productiviteit werd hij spottend ook wel 'Bulderdijk' genoemd.

In 1795 werden de Fransen de baas in Nederland. Bilderdijk werd als advocaat verplicht een eed van trouw aan de nieuwe machthebber af te leggen, weigerde koppig en werd verbannen. Een tijdlang woonde hij in Groningen, maar het grootste deel van zijn ballingschap bracht hij door in Hamburg. Pas in 1806 kreeg hij toestemming om terug te keren naar Nederland, waar hij een belangrijke taak kreeg toegewezen: het als docent Nederlandse taal lesgeven aan koning Lodewijk Napoleon, die door zijn broer Napoleon Bonaparte was aangesteld als vorst van het zogeheten Koninkrijk Holland. Dat die les hard nodig was moge blijken uit het feit dat deze eens het volk toesprak met de onsterfelijke openingswoorden "Ik ben uw konijn", waar hij uiteraard "Ik ben uw koning" bedoelde. Wat zal het volk gelachen hebben

Lodewijk Napoleon wierp zich op als beschermheer van Bilderdijk en betaalde hem een fors stipendium. Dat veranderde in 1810 toen het Koninkrijk Holland in opdracht van Napoleon rechtstreeks deel ging uitmaken van het Franse keizerrijk. Lodewijk Napoleon trad af en Bilderdijk verloor zijn salaris.

Van 1817 tot 1827 woonde hij in Leiden, waar hij vaderlandse geschiedenis doceerde. Zijn bekendste leerling was de dichter en historicus Isaac da Costa, die later, tussen 1856 en 1859, het verzameld werk van Bilderdijk zou uitgeven. Na 1827 verhuisde hij naar Haarlem, waar hij aan de Grote Markt het pand betrok waar nu het bekende Café Brinkmann is gevestigd. Op 18 december 1831 overleed Bilderdijk en kon ten langen leste zijn doodswens worden ingewilligd. Hij werd begraven in de Grote of Sint-Bavokerk, schuin tegenover zijn huis.

Bilderdijk was een zeer veelzijdig mens, maar of hij ook kon schaken is niet bekend. Toch heeft hij er eenmaal over gedicht. Uit de bundel 'Buitenleven':

Wat verder, statig stil, in aandacht opgetogen,
Geleidt een ernstig paar, aan 't mijmrend spel verpacht
Dat Palamedes 't eerst in 't Trooische strand bedacht
Op 't bonte veld zijn zwarte en witte benden
Ten oorlog zonder bloed, met kunst- en geestrijk wenden.
Lang houdt der strijdren macht elkaar in evenwicht:
In 't eind verschijnt nogthands 't noodlottig tijdgewricht,
En 's overwinnaars stem roept, juichende in den zegen,
't verplettrend schaak en mat aan d'overwonnen tegen,
Terwijl hy 't oorlogsperk met eedlen trots verlaat;
Daar de ander, diep ontzet, de hand aan 't voorhoofd slaat,
En, als hy 't haatlijk mat zich vruchtloos wenscht te ontveinzen,
Den doodelijken zet nog siddrend na blijft peinzen.

Bovenstaand gedicht verwijst naar de legende van Palamedes, één van de Grieken die deelnamen aan de strijd tegen Troje. Die oorlog duurde liefst 10 jaar, en de Grieken hingen vaak als hangjongeren *avant la lettre* verveeld rond in hun tentenkamp. Om de lamlendigheid te doorbreken zou Palamedes het schaakspel hebben bedacht, het (houten) paard bracht Odysseus op een idee, en de rest is geschiedenis.